

УДК 378.147

ПРАСОЛ Н.О.

м. Миколаїв, Україна

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У статті аналізується проблема індивідуалізації підготовки майбутніх вчителів за кредитно-трансферною системою навчання.

Ключові слова: кредитно-трансферна система навчання, Болонська декларація, індивідуалізація професійної підготовки, індивідуальний навчальний план, індивідуальні заняття, індивідуальні завдання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі прискореного соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується поступовою й неухильною інтеграцією України в європейські політичні, економічні й культурні структури, винятково важливого значення набуває підвищення освітнього рівня підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх галузей діяльності, збагачення інтелектуального та творчого потенціалу.

Стратегічні завдання та вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів відображені у Законах України “Про освіту” (2004р.), “Про вищу освіту” (2002р.), Декларації про європейський простір для вищої освіти, наказом Міністерства освіти та науки України “Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України” (2004 р.), “Про затвердження концептуальних засад розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір” (2004р.), “Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України” (2004 р.), “Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу” (2005 р.), “Про особливості впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу” (2004 р.), “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” (2005 р.) та ін. Перелічені документи передбачають суттєвий перегляд концепції розвитку сучасної системи освіти, зумовлюють

впровадження нових підходів до системи підготовки кадрів, змін традиційної структури професійної підготовки взагалі і педагогічної зокрема.

Модернізація вищої школи відповідно до законів України про освіту та документів Болонської декларації передбачає посилену увагу до підвищення якості навчального процесу, наслідком якого є розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця. Одним із напрямів досягнення цього є індивідуалізація професійної підготовки. Це має важливе значення і в контексті професійної адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі. Практика свідчить, що розвиток індивідуальної роботи зі студентами позитивно впливає на формування їх професійної мотивації та успішне входження у студентське середовище. Вітчизняна освіта зазнає значного впливу новаторських ідей, коли на зміну одним формам і методам навчання приходять інші. Нові наукові розробки сприяють удосконаленню підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності. На сучасному етапі розвитку української держави актуальною є потреба пошуку нових шляхів реалізації творчих можливостей індивідуальності, і саме вчителі здатен виявити унікальність суб'єктів навчального процесу та створити умови для їх креативного вираження. Тому пріоритетною проблемою вищих навчальних закладів педагогічного спрямування на етапі інтеграції України до європейського освітнього простору є підготовка вчителя нової генерації: сучасній школі потрібні вчителі, здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учня [1, с. 4].

В сучасному суспільстві ХХІ століття з'явилися нові цінності (саморозвиток, самоосвіта, самопроекування, самореалізація та самоактуалізація особистості), які стали підґрунтям нової парадигми в педагогіці особистісно-орієнтованої освіти, тому традиційна система професійної підготовки вчителів, незважаючи на всі її позитивні надбання, не є достатньою для задоволення запитів сучасної педагогічної практики. В нових соціально-педагогічних умовах наявна потреба у вчителях з яскраво вираженою творчою індивідуальністю, які орієнтовані на розвиток особистості кожного учня [2, с. 4]. В.Г.Кремень зазначає, що потрібна ідеологія самовизначення особистості, яка забезпечувала б проекту-

вання можливої моделі соціальної та індивідуальної поведінки людини в ситуації невизначеності, оскільки час освіти, що складається лише з пізнання світу, закінчився. Пізнання себе, свого “Я”, своїх прагнень та можливостей для самовизначення і кращої реалізації своїх сил є новою, гідною гуманізму задачею і освіти, і навчання, і виховання [3, с. 11].

Аналіз досліджень за проблемою. Вивченню питання індивідуалізації професійної підготовки майбутніх учителів приділялася належна увага зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема, серед психологічних досліджень, присвячених питанням розвитку особистості, слід назвати роботи таких науковців як Б.Г. Ананьєв, А.Г. Асмолова, І.Д. Бех, І.А. Зимня, Є.П. Ільїн, М.Д. Левітов, О.М. Леонтьєв, І.І. Резвицький, С.Л. Рубінштейн, І.С. Якиманська. Проблема професійної підготовки майбутніх педагогів розглядалася Г.О. Баллом, С.У. Гончаренком, М.Б. Євтухом, І.А. Зязюном, Н.В. Кичук, В.Г. Кременем, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехотою, О.Я. Савченко, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєвою та іншими. Питання підготовки вчителя початкових класів досліджувалися В.І. Бондарем, Н.М. Бібік, М.В. Вашуленком, Н.В. Кичук, О.Я. Савченко. Крім того, в контексті запровадження основних положень Болонського процесу у вищу освіту з'явилися дослідження Я.Я. Болюбаша, В.І. Бондаря, В.С. Журавського та багатьох інших. При цьому особливо наголошувалося на необхідності запровадження індивідуалізації в різних формах та на різних рівнях в роботі з майбутніми фахівцями (зокрема, це індивідуальні навчальні плани, індивідуальні заняття та індивідуальні завдання). Слід зазначити, що в педагогіці найбільшою мірою на даний час вивчені проблеми індивідуалізації навчання школярів різного віку та розвитку їхньої творчості, однак значно менше досліджені проблеми індивідуалізації навчання та виховання студентів, зокрема майбутніх вчителів початкових класів.

Метою статті є аналіз проблеми індивідуалізації підготовки майбутніх вчителів за кредитно-трансферною системою навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження різних напрямів професійної підготовки вчителя (а саме, вивчення підготовки вчителя до творчої професійної діяльності, творчої індивідуальності майбутнього педагога, інди-

відуального стилю педагогічної діяльності тощо) показує, що вирішальну роль у навчанні та вихованні педагогів відіграє цілеспрямований процес максимальної реалізації творчих можливостей особистості студента, що можливий за умови планомірного формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя у вищому навчальному закладі [1, с.5]. Ми вважаємо за потрібне підкреслити, що незважаючи на розмаїття психолого-педагогічних досліджень особистості та стилю діяльності вчителя, вивченню проблем індивідуалізації підготовки майбутніх вчителів початкових класів до професійної діяльності з урахуванням кредитно-трансферної системи організації навчального процесу не приділялося належної уваги. Саме тому підготовка педагогічних кадрів на сучасному етапі розвитку освітньої науки потребує розробки моделі індивідуального навчального плану, за яким відбуватиметься підготовка майбутнього вчителя початкових класів, дослідження методики проведення індивідуальних занять, системи індивідуальних завдань особистісно-орієнтованого характеру, які сприятимуть індивідуалізації професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів (на засадах кредитно-трансферної системи організації навчального процесу). На сьогоднішній день, незважаючи на декларації про вирішальну роль творчої індивідуальності вчителя у вихованні і навчанні школярів, про необхідність її розвитку, в теоретичних педагогічних роботах недостатньо розглядаються проблеми сутності і змісту творчої індивідуальності, шляхи та способи її діагностики і формування в рамках кредитно-трансферної системи. Тому на сучасному етапі соціально-економічних змін в суспільстві, побудові ринкових відносин у виробничій та комерційній діяльності, побудові демократичних суспільних відносин значно актуалізувалася потреба в особистісно-орієнтованій освіті, підготовці студентів навчальних закладів педагогічної спрямованості до професійної діяльності, подальшому удосконалюванню самостійності, індивідуально-творчої діяльності в навчально-пізнавальному процесі.

Слід зазначити, що проблема індивідуалізації в навчальному процесі є складовою частиною в розбудові національної системи освіти. І хоча сьогодні вивчення цієї проблеми набуло ознак певної системності, але і донині не піддавалось глибокому історико-педагогічному аналізу.

Передумови проблеми індивідуалізації професійної підготовки вчителів вже були закладені давно. Так, в світовій педагогіці вже в XIX столітті формується розуміння цінності особистості вчителя і складається традиція підходу до педагога як до індивідуальності. Зокрема, К.Д. Ушинський підкреслював, що вплив особистості вихователя на молоду душу складає ту виховну силу, яку не можна замінити ані підручниками, ані моральними сентенціями, ані системою покарань та заохочень [4,с. 169].

Про те, наскільки складно підготувати майбутнього вчителя до індивідуалізації навчання, свідчить факт суперечливості розгляду проблеми індивідуалізації навчання в науковій психолого-педагогічній літературі. Аналіз наукової теорії і практики навчання в традиційній системі освіти показує, що й до цього часу відсутній єдиний підхід до розкриття сутності та тлумачення понять “індивідуалізація навчального процесу”, “індивідуальний підхід”, “індивідуальна робота”.

Індивідуалізація навчання визначається як планування та здійснення навчання відповідно до індивідуальних особливостей учнів. Вона передбачає пристосування форм і методів педагогічного впливу до індивідуальних особливостей кожного школяра, студента задля забезпечення розвитку особистості. Індивідуальний підхід створює найбільш сприятливі можливості для розвитку пізнавальних сил, активності, нахилів і обдарувань кожного учня [5,с. 332].

Індивідуалізація є одним з провідних принципів педагогічної діяльності: вона полягає в гнучкому використанні педагогами інтегрованої та різноманітної системи засобів, форм, методів та прийомів навчально-виховної роботи, яка враховує цілісну картину індивідуального розвитку кожного: це вибір різних форм, методів, засобів і прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності кожного студента. Студенти, працюючи індивідуально, постійно зустрічатимуться з інформацією, яка має безпосереднє відношення до їхньої майбутньої спеціальності, відповідно будуть достатньою мірою вмотивованими і матимуть досить міцний стимул до виконання поставлених завдань. Таким чином, процес навчання у вищій школі має бути спрямований на створення умов для забезпечення індивідуального розвитку кожного студента, сприяння успішному навчанню, максимальному розвитку його здібностей та обдарувань.

Індивідуалізація передбачає:

- 1) індивідуально орієнтовану допомогу студентам в усвідомленні власних потреб, інтересів та цілей навчання;
- 2) створення умов для вільної реалізації заданих природою здібностей і можливостей студентів;
- 3) підтримку студентів у творчому самовтіленні;
- 4) підтримку студентів в рефлексії.

На думку О.М. Пехоти, з якою ми повністю погоджуємося, індивідуалізувати педагогічну освіту можна наступним чином:

- 1) ознайомити майбутнього вчителя із закономірностями процесу індивідуального професійного розвитку в ході викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу;
- 2) ознайомити студентів зі змістом теоретичної моделі індивідуальності вчителя як зразком, який виступає в ролі регулятора його професійного розвитку;
- 3) здійснити вивчення студентами теоретичної моделі індивідуальності вчителя з метою розуміння ними сутнісних її складових і їх взаємодії;
- 4) створити умови для визначення майбутнім учителем моделі як цілесмислового конструкту, який визначає систему засобів професійного саморозвитку;
- 5) створити умови для визначення студентом університету, спочатку в спільній з викладачем, а потім всі більш самостійній діяльності, системи засобів самовивчення, саморозуміння, самокорекції і самопобудови [6,с.19].

Висновки. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки не дозволяє нівелювати розходження між студентами, сприяє розвитку кожним студентом своїх унікальних здібностей, націлює на висококваліфіковану підготовку до професійної діяльності. Таким чином, головними цілями, критеріями індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки є:

- підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки, створення системи освіти, що забезпечує кожному студенту максимальний розвиток можливостей та здібностей;
- демократизація навчально-виховного процесу, ліквідація однаковості в навчанні, надання студентам волі вибору елементів навчально-виховного процесу;
- створення умов для навчання і виховання, адекватних індивідуальним особливостям і оптимальних для різнобічного загального розвитку студентів;
- формування і розвиток індивідуальності, самостійності і творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя.

Література:

1. Андрощук Л.М. Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії : Дис. канд. наук: 13.00.04. / Андрощук Людмила Михайлівна. – Полтава, 2009. – С. 4.
2. Пехота Е.Н. Индивидуализация профессионально-педагогической деятельности учителя / Елена Николаевна Пехота. – Київ : Вища школа, 1997. – С. 4.
3. Кремень В.Г. Освіта і наука України. Шляхи модернізації / Василь Григорович Кремень. – Київ: Грамота, 2003. – с. 11.
4. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения / Константин Дмитриевич Ушинский. – Москва, 1968. – С. 169.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Пехота О.М. Індивідуальність вчителя. Теорія і практика / Олена Миколаївна Пехота – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 19.

ПРАСОЛ Н.А.

**ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ**

В статье анализируется проблема индивидуализации подготовки учителя за кредитно-трансферной системой обучения. Ключевые слова: кредитно-трансферная система обучения, Болонская декларация, индивидуализация профессиональной подготовки, индивидуальный план обучения, индивидуальные занятия, индивидуальные задания.

PRASOL N.O.

**INDIVIDUALIZATION OF VOCATIONAL TRAINING
OF FUTURE TEACHER**

The article analyses the problem of individualization of teacher training by the Credit Transfer System of education.

Key words: the Credit Transfer System of Education, Bologna declaration, individualization of vocational education, individual curriculum, individual lessons, individual tasks.